

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Palvelualojen työnantajat Palta ry (myöh. Palta) pitää tärkeänä, että koulutuspoliittisen selonteon avulla linjataan pidemmän aikavälin suunnitelma koulutuksen ja tutkimuksen korkean laadun varmistamiseksi.

Palta on kuitenkin ennen kaikkea huolissaan siitä, ettei jatkuvan oppimisen edistäminen ole selonteossa kaiken keskiössä. Jatkuvan oppimisen, tiedolla johtamisen ja osaamisen ennakoinnin tulisi määritellä koko sivistyspolitiikkaa, koulutusjärjestelmän rakenteita, sekä tieteen ja työllisyyspolitiikan perusteita.

Selonteossa esitetään monia taustalla valmisteltavia keskeneräisiä politiikkalinjauksia, kuten esimerkiksi TKI-tiekartta, kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeet sekä jatkuvan oppimisen kehittämiseen liittyvät linjaukset. Nämä ovat niin merkittäviä, että näiden valmistelun aikataulu ja johtopäätökset olisi pitänyt ottaa myös tätä selontekoa valmistellessa yhtenäisemmin huomioon. Irrallisina tämän selonteon ulkopuolisina valmisteltavat politiikkaprosessit jättävät lukijalle epävarman kuvan ja epäilyksen, onko kokonaisuus tällä hetkellä edes hallinnassa.

Tässä selonteossa esitetyt toimenpiteet ovat monilta osin kannatettavia, mutta huolestuttavaa on se, että selonteossa tarjotut linjaukset sekä ratkaisut perustuvat nykypäivän ongelmiin ja tilannekuvaan pohjautuen – ei tulevaisuuden. Työkalut esitettyihin tavoitteisiin pääsemiseksi tulisi valita tulevaisuuden osaamis- ja työelämätarpeet huomioiden. Globaali maailma ja yhteiskuntamme on kovin erilainen 10 – 20 vuoden kuluttua.

Valitettavasti kaikissa tekstiosioissa ei edes tarjota toimenpide-ehdotuksia. Pääosin toimenpiteet eivät tähtää aitoon mitattavaan ja tavoitteelliseen toimintaan. Lisäksi toimenpiteet ovat kirjoitettu niin, että ne jatkavat usein vain nykypäivän tilannekuvan ja ongelmien kuvaamista.

Palta pitää tärkeänä, että oppimisen katsotaan tulevaisuudessa olevan yhä yksilöllisempää kaikilla koulutusasteilla. Tämä on yksi keskeisimmistä tulevaa toimintaa määrittävistä huomioista, jota on korostettu ansiokkaasti selonteon eri osissa.

Selonteossa hallitsevana ohjaavana tavoitteena on koulutuksen tasa-arvo. Palta pitää tätä tärkeänä tavoitteena, mutta korostaa, että tämä hallitsee suhteellisen voimakkaasti sekä visiota että esitettyjen toimenpiteiden perimmäistä tarkoitusta.

Tavoitteissa olisi ollut tarpeellista tarkastella myös esitettyä moninaisemmin, syvemmin ja laajemmin esimerkiksi megatrendeistä digitalisaatiota ja teknologian kehitystä, ilmastonmuutosta, väestönmuutosta ja kyberturvallisuutta. Nämä olisivat olleet teemoja, joiden olisi pitänyt ohjata selonteon valmistelua ja siihen asetettuja tavoitteita vielä esitettyä voimakkaammin.

Digitalisaatio muuttaa voimakkaasti koulutukseen liittyviä toimintatapoja ja tieteen- ja teknologia-alaa. Nyt tämä ei saa selonteossa valitettavasti tarpeeksi huomiota. Digitalisaatio määrittelee yhä enenevässä määrin niin osaamistarpeita, koulutustarjontaa kuin myös tapoja oppia ja opettaa. Covid19-kriisiä edeltäneeseen aikaan ja sen aikaisiin toimintatapoihin ei tulla enää palaamaan, joten kriisistä opittua tietämystä ja hyviä käytänteitä tulee käyttää nyt hyödyksi digitaalisuuden hyödyntämisen ja seuraavan digiloikan ottamiseksi.

Kaikki esitetyt toimenpiteet ja linjaukset vaativat enenevässä määrin julkista rahoitusta, joten selonteossa olisi ollut tärkeää arvioida analyttisemmin, millaisilla rahoitusjärjestelyillä nämä kaikki esitetyt toimenpiteet aiotaan toteuttaa. Jo pelkästään rahoituksen osalta olisi erittäin olennaista esittää tieläisiä ja tarkat väliasteet sekä toimeenpanosuunnitelma väliajoin toteutettavista tarkasteluajankohdista näiden kaikkien toimenpiteiden toteuttamiseksi.

Koulutuspoliittisessa selonteossa tulisi ottaa vahvemmin huomioon myös työllisyyden edistäminen ja ne toimialat, jotka yhä vahvemmin työllistävät tulevaisuuden osaajia. Palta huomauttaa, että palvelutoimialat kasvavat voimakkaasti, mutta pula osaavasta työvoimasta on näiden suurin kasvun este. Yksityiset palvelut työllistävät 1,3 miljoonaa ihmistä Suomessa, mikä on kaksi kolmasosaa koko yksityisestä sektorista.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Jotta voisimme ymmärtää paremmin tavoitetilaa vuonna 2040, pitäisi selonteossa syventyä pohtimaan aidosti, millainen maailma tulee olemaan 19 vuoden kuluttua. Selonteko pyrkii nyt esittämään laajasti nykytilan ongelmia ja ratkaisuja näihin tässä tilanteessa.

Teettämässämme Palvelualojen Osaajabarometri-selvityksessä suurimmaksi yritysten liiketoimintaa ohjaavaksi megatrendiksi osoittautui digitalisaatio ja henkilöstön tärkeimmäksi osaamisalueeksi kyky kehittää ammattitaitoaan. Palvelualojen osaajabarometrin toteutti Paltan, Kaupan liiton ja Finanssiala ry:n toimeksiannosta Innolink syksyllä 2019. Kyselytutkimukseen vastasi yrityspäittäjiä 1028 palvelualojen yrityksestä.

Voidaankin pitää todennäköisenä, että koulutus ja osaamisen kehittäminen siirtyvät yhä enemmän tai kokonaan verkko-opinnoiksi. Tavoitetilaa muodostaessa pitää myös uskaltaa kysyä, millainen on seiniä pystyssä pitävän oppilaitoksen ja opettajan rooli tulevaisuudessa, jos opintoja siirretään yhä enemmän koulutustarjontaa tarjoaville alustoille. Entä miten julkisen ja yksityisen sektorin välisen yhteistyön kautta saataisiin mahdollisimman parhaat tulokset? Näillä pohdinnoilla on myös vaikutuksia esimerkiksi pedagogiikan kehittymiseen, opettajankoulutukseen ja koulutustarjontaan.

Palta katsoo, että rakenteellisena uudistuksena tuleekin keskittyä erityisesti koulutusjärjestelmän kohdalla digitaalisen oppimisympäristön kehittämiseen. Tämä palvelee monella tapaa jatkuvan oppimisen polkumaista ajattelu- ja toimintatapaa. Jatkuva oppiminen on elinikäistä kaiken ikäisille.

Yhtenä pidempivaikutteisena vaihtoehtona olisi digitalisaation ja oppimisanalytiikan laajempi hyödyntäminen elinikäisen oppimisen tukena yhä laajemmin kaikilla koulutusasteilla – myös aikuisten muunto- ja täydennyskoulutuksessa.

Oppimisanalytiikan hyödyntämisessä tärkeintä on, että ymmärretään yksilön oppimisesta saadun datan arvo, kun sitä analysoidaan aiemmin syntyneisiin oppimistuloksiin verrattuna. Tarvetta oppimisesta syntyvän digitaalisen datan täysimääräiselle hyödyntämiselle tuntuu selkeästi olevan.

Koronakriisi mahdollisti viimeinkin myös koulutusjärjestelmämme digiloikan. Oppimisesta syntyvä data tulisi hyödyntää niin oppijan itsensä kehittämiseksi kuin myös koko ikäluokkaa tai viiteryhmää ohjaavaksi toiminnaksi. Pelkkä tabletti- tai kannettavan tietokoneen näpyttely tulisi vaihtaa aktiiviseksi oppimistoiminnan analysoimiseksi.

Säännöllisellä ja osin jatkuvalla osaamisen mittaamisella saadaan oppilaista kaikki – myös huiput ja pudokkaat – pidettyä motivoituneina näiden omille osaamistasoilleen sopivalla tavalla. Perinteistä arviointia ei tällä olla lakkauttamassa, vaan tämä tulee sen tueksi arjen toiminnassa. Oppimisanalytiikkaa ja oppimisesta syntyvän datan hyödyntämistä on mahdollista ottaa kasvavissa määrin kaiken perinteisen oppimisen ja arvioinnin rinnalle – myös kansallisen koulutuksen ohjauksen tueksi.

Palta kannattaa aiempaa aktiivisempia toimenpiteitä kansainvälisyyden lisäämiseksi kaikille koulutusasteille ja tutkimussektorille. Suomi on osa globaalia taloutta, josta kumpuavat osaamistarpeet tarvitsevat tuekseen monipuolista kulttuurintuntemusta, kielitaitoja sekä kansainvälisiä suhteita.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Palta pitää tärkeänä, että sivistyksellisten oikeuksien ja lapsen oikeuksien toteutuminen sekä varhaiskasvatus-, esi- ja perusopetuspalveluiden yhdenvertaisuus, saatavuus ja laatu turvataan koko maassa.

Palta yhtyy selonteossa esitettyyn näkemykseen, että oppimisen edellytykset rakentuvat laadukkaassa varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa.

Varhaiskasvatuksen tulee tukea tasa-arvoa, lapsen sosiaalisten ja kulttuurillisten taitojen kehittymistä. Muutostarve koskettaa myös sosiaaliturvan uudistamista sekä lisäksi tulee toteuttaa myös perhevapaauudistus, joka tukee voimakkaammin vanhempien työllistymistä.

Jatkossa varhaiskasvatus ja esiopetus tulee tuottaa sekä julkisen että yksityisen palveluntuottajan toimesta. Yhä vahvempi yhteistyö takaa palveluiden saatavuuden ja laatutason noston.

Lapset tulee tutustuttaa yhä varhaisemmassa vaiheessa työelämään alueen elinkeinoelämän kanssa tehtävän yhteistyön avulla. Opettajien rooli ja näiden verkostot korostuvat tämän edistämisessä. Palta pitää tehokkaana käytänteenä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden tapaisia oppimismuotoja.

Perusopetuksen tulee antaa oppilaalle hyvät elämänhallintaan, jatko-opintoihin, työelämään ja digitaaliseen maailmaan valmentavat taidot.

Opetussisältöjä ja -menetelmiä sekä elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia tulee kehittää, jotta ne täyttävät digiajan uudenlaiset vaatimukset.

Nuorten matemaattisten taitojen ja kielitaidon kehittymiseen tulee panostaa aiempaa enemmän. Kielten opiskelu on aloitettava jo varhain. Kielten opinnot tulee kytkeä työelämän tilanteisiin. Jatkossa tulee sallia vapaampi kielten opiskelu ja luoda elinikäisen kielten oppimisen mallit, jotka jatkuvat jatko-opinnoissa ja työelämässä. Yrittäjyyskasvatuksen määrää on lisättävä kaikilla ikäryhmillä kaikilla koulutuksen tasoilla.

Esi- ja perusopetuksen käyttöön tulee kehittää digioppimisympäristöjä, panostaa oppimissovelluksiin ja parantaa opettajien digitaitoja. Digitalisaatio oppimisprosessien osana ei saisi tarkoittaa koulutoimessa vain pelkkiä hankintapäätöksiä digilaitteista. Hankinnoissa ei tulisi keskittyä vain laadukkaan raudan ja muovin ostamiseen. Laitteita ja erityisesti niiden sisältämiä ohjelmistoja ja tukipalveluita tulisi osata hyödyntää kokonaisuutena yhä tehokkaammin opetettavan tueksi.

Etenkin perusopetuksen osalta tulee panostaa kansalliseen oppimisanalytiikan kehittämiseen ja hyödyntämiseen. Oppimisanalytiikan myötä oppiminen on yksilöllistä ja tasa-arvoista – ei enää tasapäistämistä. Opettajien työ helpottuu ja monipuolistuu analytiikan avulla. Myös arviointi helpottuu ja se tapahtuu selkeämmin oppilaan omaan taitotasoon nähden.

Opinnoissa tulee korostua omavastuun merkitys, joka luo pohjan jatkuvalle oppimiselle.

Paltan edustamille yrityksille ja yhdistyksille osaavan työvoiman saatavuus on erittäin kriittinen kysymys. Työnantajilla on aito huoli osaavan työvoiman saatavuudesta, mikäli peruskoulun oppimistulosten laskua ei saada pysäytettyä.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Palta katsoo, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa tulee edistää toisen asteen koulutuksessa etenkin digitalisaatiota hyväksi käyttäen. Tasa-arvoa on ennen kaikkea se, että niukkenevilläkin resursseilla pystytään aidosti huomioimaan myös yksilölliset tarpeet.

Toisen asteen oppimateriaaleissa tulisi edetä rohkeammin kohti digitaalisuutta, jotta digioppimisympäristöt kehittyvät luontevaksi ja monipuoliseksi paikaksi toimia. Digitalisaation myötä myös harvinaisemmat osaamiset voidaan jakaa tehokkaasti kansalliseen käyttöön. Digitalisaatio tulee varmasti myös korvaamaan – ei vain täydentämään – käytössä olevia oppimisen ja opiskelun tapoja.

Oppimisanalytiikan tarjoamia mahdollisuuksia osaamisen ja arvioinnin kehittämiseksi tulee lisätä, jotta myös huiput ja pudokkaat saavat erityistarpeensa huomioituksi. Jotta vaikuttavuutta ja saavutettavuutta toisen asteen koulutuksessa pystytään edistämään, pidämme tärkeänä, että digitalisaatio otetaan mukaan kansallisen tason tiedolla johtamisen tueksi.

Työelämän muutoksiin tulee vastata lisäämällä oppilaitosten ja yritysten yhteistyötä kehittämällä ja jakamalla tietoisuutta onnistuneista toimintatavoista. Samalla tulisi lisätä opetushenkilöstön osaamista työelämän murroksista.

Työpaikalla tapahtuvaan koulutukseen tarvitaan yhä tehokkaampia kannusteita, joilla myös yritykset, etenkin pk-yritykset, pystyvät tarjoamaan tulevaisuuden opiskelumahdollisuuksia, esimerkiksi koulutus- ja oppisopimuksen kautta.

Lukiokoulutuksessa tulisi lisätä työelämälähtöisyyttä ja mahdollisuuksia työelämäharjoitteluihin. Tätä ei kuitenkaan tule sekoittaa ammattillisen koulutuksen puolella tarjottaviin ammatillista osaamista kehittäviin ratkaisuihin, kuten oppi- ja koulutussopimukseen.

Palta kuitenkin kannattaa koulutusmuotojen rajat säilyttäen yhteistyön lisäämistä toisen asteen koulutuksen, perusopetuksen ja korkeakoulujen välillä. Tätä voitaisiin edistää muun muassa koulutustarjontaa ajasta ja paikasta riippumatta tarjoavan digitaalisen alustan avulla.

Koulutuksessa tulee huomioida erityisesti osaamisvaatimusten monipuolistuminen, toimialarajojen hämärtyminen sekä kielitaidon ja asiakaspalvelun merkityksen korostuminen. Palta kannustaa tarkastelemaan tutkintoja, opetussisältöjä ja -menetelmiä sekä elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia näihin pohjautuen.

Palta kiinnittää huomiota, ettei pelkkä oppivelvollisuuden pidentäminen takaa osaamisen laadun tason nostoa. Pelkkä tutkinnon saaminen ei takaa myöskään työllistymistä, vaan sen tekee osaamisen laatu ja taso. Palta pelkää, että pelkällä päätetyllä oppivelvollisuuden uudistamisella ei luoda kestäväää koulutusjärjestelmän muutosta, jolla olisi riittävä vaikutus toisen asteen läpäisyyn ja ennen kaikkea työelämän vaatiman osaamistason saavuttamiseen. Selonteon tulisi kiinnittää huomiota tämän laatutason varmistamiseen.

Ammatillisen koulutuksen on luotava puitteet elinikäiselle ammatillisen osaamisen kehittämiseksi ja vahvistaa ajantasaista ammatillista osaamista. Tutkinnon osien on tuettava erikoistumista ja jatkuvaa oppimista. Palta huomauttaa, että ammatillinen koulutus on voimakkaasti myös aikuisväestöä varten. Nyt selonteko antaa vahvasti uudistamistarpeen osalta sellaisen kuvan, että uudistuksia tulee tehdä, jotta se vastaa tulevaisuudessa paremmin nimenomaan nuorison kouluttamiseen.

Ammatillisen koulutuksen käynnissä olevaa reformia/muutostilaa ei tule keskeyttää tai sekoittaa millään uusilla toimilla ennen kuin nyt menossa olevat muutokset ovat arvioitavissa. Nyt tulisi panostaa välittömästi viestintään, jotta myös yritykset saavat yhä helpommin ja aikaisemmassa vaiheessa tietoa uudistuksen hyödyistä ja mahdollisuuksista. Nyt ei ole syytä rikkoa keskeneräistä ja keskeyttää laajaa käynnissä olevaa kokonaisuutta.

Lukiossa pitkän matematiikan opiskelevien määrää tulee edelleen aktiivisesti lisätä. Matematiikan asettamista pakolliseksi ylioppilaskirjoituksissa tulisi harkita. Toisen asteen kielten opinnot tulee kytkeä yhä voimakkaammin työelämän tilanteisiin.

Palta katsoo tärkeäksi varmistaa, että heikommin menestyvät sukupuolesta riippumatta saisivat riittävät valmiudet siirtyäkseen työelämään ja jatko-opintoihin korkeakoulussa.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Koulutus- ja osaamistasoa esitetään nostettavan muun muassa aloituspaikkoja nostamalla. Palta kannattaa tätä ajatusta, mutta korostaa tässä yhteydessä osaamisen ennakoinnin merkitystä. Koulutuspaikkojen määriä tulee joustavasti ennakoida elinkeinoelämän osaamistarpeiden mukaisesti ja ennakoititiedon laatua parantamalla.

Palta kannattaa myös sitä, että avoimen korkeakoulutuksen väylästä voitaisiin kehittää nykyistä yhdenvertaisempi ja merkittävämpi tapa osoittaa korkeakoulutuksessa tarvittavaa osaamista. Tämä voisi tukea jatkuvaa oppimista ja työikäisen väestön osaamisen kehittämistä.

On erittäin tärkeää, että selonteossa asetetaan myös kunnianhimoisia mitattavia tavoitteita. Palta kannattaa tavoitetta, että ulkomaalaisten opiskelijoiden osuus kasvatetaan 15 prosenttiin kaikista tutkinto-opiskelijoista vuoteen 2030 mennessä, ja tutkinnon suorittaneista ulkomaalaisista opiskelijoista 75 % työllistyy suomalaisille työmarkkinoille.

Palta katsoo, että korkeakoulujen toimintamalleja ja -rakenteita tulee uudistaa voimakkaasti, jotta ne tukisivat yhä kohdennetummin jatkuvan oppimisen ja työelämän osaamistarpeita. Samalla korkeakoulujen työnjakoa ja profilointia on jatkettava määrätietoisesti. Elinkeinoelämän tulevaisuuden tarpeiden tulee ohjata opetusta ja tutkimusta nykyistä paremmin.

Kunnianhimoiseksi tavoitteeksi tulee asettaa 4/50, eli tutkimuksen ja tuotekehityksen osuus BKT:sta on nostettava 4 %:iin ja vähintään 50% nuorista aikuisista suorittaa jatkossa korkeakoulututkinnon.

Rahoitusmalleja ja ohjausta korkeakouluille tulee yhä voimakkaasti kehittää. Korkeakouluja tulisi palkita vahvemmin elinikäistä ja jatkuvaa oppimista tukevista toimista. Laadukkaan tutkimuksen ja koulutuksen ohella tulee palkita myös yritys yhteistyöstä ja tutkimuksen kaupallistamisesta.

Palvelututkimusta ja –muotoilua, markkinointiosaamiseen sekä immateriaalioikeuksiin ja digitaaliseen liiketoimintaan liittyvää koulutusta ja tutkimusta tulee vahvistaa korkeakouluissa.

Panoksia on seuraavaksi suunnattava helposti saavutettavaan digitaalisiin oppimisympäristöihin ja maailman mittakaavassakin laadukkaan koulutustarjonnan lisäämiseen. Uuden alustamaisen toimintatavan myötä koulutusta on tarjolla laajasti tutkinto-opiskelijoille, ja myös toisen asteen opiskelijoille ja kaikenikäisille osaamistaan täydentäville. Korkeakoulujen yhteinen digivisio toimii erinomaisena esimerkkinä, johon tulisi jatkossakin laittaa resursseja.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Palta pitää tärkeänä, että tieteeseen ja tutkitun tiedon tuottamiseen ja vaikuttavuuteen panostetaan. Visio tieteenteon ja tutkitun tiedon käyttämisen kehittämiseksi on oikeansuuntainen. Tutkimus- ja kehittämispanokset tulee saada nousemaan neljään prosenttiin kansantuotteesta.

Suomen tulee olla innostava paikka tehdä tutkimusta, ja tutkimusympäristöjen tulee olla maailman huippuluokkaa. On tavoiteltava sitä, että huippuosajat muuttavat useammin Suomeen ja parantavat näin Suomen osaamistasoa. Koulutussisältöjen tulee myös perustua tutkittuun tietoon.

Suomi ei voi myöskään olla tieteen huipulla kaikilla aloilla. Siksi on voitava tehdä valintoja, joiden tulisi myös heijastua korkeakoulujärjestelmän rakenteisiin. Verkoston rakenteellista kehittämistä tulee jatkaa määrätietoisesti.

Palta pitää tärkeänä, että julkisella rahoituksella tuetaan julkista tutkimusta sekä luodaan täten houkuttimet ja kannusteet yksityisen sektorin tekemille investoinneille. Yhä enemmän digitalisoituvassa yhteiskunnassa tulee johtaa tutkittuun ja kerättyyn tietoon pohjautuen.

Tavoitetilasta ja visiosta huolimatta tässä esitetyssä ei kuitenkaan nosteta toimenpiteitä esille riittävällä tarkkuudella. Pelkästään kuvailemalla kansallisen TKI-tiekartan toimeenpanoa työkaluna, jonka sisältämään suunnitelmaan on sisällytetty tieteen ja tutkitun tiedon vahvistaminen, jää tarkkuudeltaan suppeaksi. Toimenpiteitä tulisi kuvata tavoitteellisemmin ja yksityiskohtaisemmin, jotta niiden toteutumista voitaisiin myös mitata ja arvioida tulevien vuosien aikana.

Pysyväluonteiset panostukset OKM- ja TEM-sektorin pääluokkiin sekä sektoriensa TKI-toiminnasta vastaaville muille ministeriöillä ovat toivottavia ja tarpeellisia. Näiden kohdentamiseen kaivattaisiin kuitenkin konkretiaa myös toimenpidelistauksessa.

Korkeakoulujen rahoituksesta vain pieni osa tulee yrityksiltä. Tässä korkeakouluilla olisi paljon petrattavaa. Selvää myös on, etteivät korkeakoulujen nykyiset rahoitusmallit kannusta korkeakouluja, erityisesti yliopistoja tekemään yritysyritystä lainkaan.

Julkisen tutkimusrahoituksen on tuettava vahvemmin yritysten ponnisteluja ja erityisesti korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten sekä yritysten välistä yhteistyötä. Innovaatiotoiminnan ja kansainvälistymisen palveluja on saatava kohdistettua vahvemmin myös yrityksille, jotka ovat

toimineet pelkästään kotimarkkinoilla, mutta joilla on kiinnostusta digitalisoida toimintaansa ja kansainvälistyä.

Nyt tuleekin panostaa tutkimussektorin laatuun ja houkuttelevuuteen. Tarvitsemme kansainvälisesti kilpailukykyisiä osaamiskeskittyviä, jotta niin suomalaisten kuin kansainvälisten yritysten halu tehdä yhteistyötä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa lisääntyy. Laadun ei tarvitse aina tarkoittaa laadukasta tieteellistä perustutkimusta, vaan myös kyvykkyyttä toteuttaa ketteriä kehittämishankkeita yritysten ja työelämän kanssa.

Digitalisaation tulee olla innovaatiopolitiikan ytimessä. Datan keräämiseen, sen hyödyntämiseen ja jakamiseen liittyvät pelisäännöt ja kannusteet tulee olla selvät. Tarvitaan horisontaalista, yli hallinnonalojen rajojen ulottuvaa tietopolitiikkaa.

Julkisen sektorin tulee hyödyntää isoissa kansallisissa digihankkeissa täysimääräisesti yritysten osaamista, jonka kautta saataisiin myös uusia vientituotteita ja –palveluita myytäväksi Suomen ulkopuolelle.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Ei kommentoitavaa.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Kuten edellä on jo todettu, Palta on ennen kaikkea huolissaan siitä, ettei jatkuvan oppimisen edistäminen ole selonteon rakenteessa kaiken keskiössä ja läpileikkaavana teemana. Jatkuvan oppimisen, tiedolla johtamisen ja osaamisen ennakoinnin tulisi määritellä koko sivistyspolitiikkaa, koulutusjärjestelmän rakenteita, sekä tieteenteon ja työllisyyspolitiikan perusteita.

Jatkuva oppiminen ei ole mikään erillinen järjestelmä. Koulutusjärjestelmää pitäisi kehittää vastaamaan paremmin osaamistason nostamisen ja jatkuvan oppimisen haasteisiin.

Jatkuvan oppimisen rahoitusta tulee pohtia tarkkaan, jotta koulutustarjonta kohtaisi yhä paremmin työelämän tarpeet. Jatkovalmistelussa tuleekin huomioida, että nyt työnantajan osuus jatkuvan oppimisen kustannuksista on Suomessa jo hyvin korkealla tasolla.

Jatkuvaa oppimista tulee kehittää kaikilla koulutusasteilla kaikille ikäluokille. Toisen asteen ja korkeasteen opinnot ovat keskeinen osa jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan runkoa. Tämän lisäksi on huomioitava, että jatkuvan oppimisen perusta luodaan kuitenkin jo varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa.

Ammatillisen koulutuksen käynnissä olevaa reformia/muutostilaa ei tule nyt keskeyttää tai sekoittaa millään uusilla toimilla ennen kuin menossa olevat muutokset ovat aidosti arvioitavissa. Nyt tulisi panostaa välittömästi toimiin, jotka kannustavat oppilaitoksia tarjoamaan työelämän tarpeita vastaavia opintoja, ja siihen, että myös yritykset saavat yhä helpommin ja aikaisemmassa vaiheessa tietoa uudistuksen hyödyistä ja mahdollisuuksista. Nyt ei ole syytä rikkoa keskeneräistä ja keskeyttää laajaa käynnissä olevaa kokonaisuutta.

Jatkuvan oppimisen vahvistamiseksi ehdotetaan toimenpiteenä erillisenä päätöksenä muodostuvaa jatkuvan oppimisen parlamentaarisen työryhmän linjausta, jonka on määrä valmistua vasta selonteon lausuntoajan jo umpeuduttua.

Jatkuvan oppimisen kannalta olisi tärkeää, että perinteisen koulutusjärjestelmän osaksi huomioitaisiin tulevaisuudessa myös tulevina lähivuosina uudelleen rakentuva työvoimapalveluiden palvelurakenne. Tulevaisuuden osaamisen kehittämisen mahdollisuudet ja koulutustarjonta eivät rajoitu pelkästään tutkintoperusteiseen koulutukseen ja julkiseen palveluntuottajaan.

Pidemmällä aikavälillä jatkuvan oppimisen tueksi tulee luoda koulutustarjonnalle kansallinen tietovarantojen rajapintoja hyödyntävä digiportaali, joka tukee osaamisen kehittymistä ja työllistymisen edellytyksiä. Jatkovaa oppimista on tuettava julkisella digitaalisella alustalla, joka kokoaa jokaisen oppijan osaamisen, koulutuksen ja työkokemuksen yhteen ja ehdottaa täydennyskoulutusta sekä avoimia työpaikkoja. Kyse on viime kädessä koulutus- ja työvoimakohtaannon parantamisesta, sekä yhteistyön sujuvuudesta OKM:n ja TEM:n, sekä julkisen ja yksityisen sektorin välillä.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Kasvatus- ja opetusalan koulutusta kehitetään esitetyin ja kannatettavin toimenpitein, mutta selonteon sisällöstä puuttuu toimenpiteet, joilla opettajien työelämätuntemusta lisätään. Palta pitää tärkeänä, että Opettajankoulutusfoorumi ja opettajankoulutuksen kehittäjät hyödyntävät jatkossakin sidosryhmiään tämän edistämiseksi.

Osaamisen kehittämisen merkittävänä ja vaikuttavana tekijöinä ovat myös ne henkilöt, jotka toimivat lähellä yritys-oppilaitosyhteistyön rajapintaa sekä työvoimahallintoa. Ne henkilöt, jotka osaavat tulkita yritysten ja työnantajien osaamistarpeita sekä saattaa yhteen tehokkaammin alan osaajat, luovat tärkeää lisäarvoa koulutuksen ja työllisyyden edistämiseksi.

Digitalisaatio määrittelee yhä enenevässä määrin niin osaamistarpeita, koulutustarjontaa kuin myös tapoja oppia ja opettaa. Voidaan pitää todennäköisenä, että koulutus ja osaamisen kehittäminen siirtynevät yhä enemmän tai kokonaan verkko-opinnoiksi.

Tavoitetilaa muodostaessa pitää myös uskaltaa kysyä, millainen on opettajan rooli, toimenkuva ja osaamistarpeet tulevaisuudessa, kun opintoja siirretään yhä enemmän koulutustarjontaa tarjoaville alustoille. Näillä pohdinnoilla on vaikutuksia opettajankoulutukseen, pedagogiikan kehittämiseen ja koulutustarjonnan monipuolistamiseen.

Opettajat tarvitsevat digitaitoja, mutta tulevana vuosina tarvitaan ennen kaikkea myös ymmärrystä digitalisaation merkityksestä yhteiskunnan ja työelämän ja elinkeinoelämän murroksessa.

Oppimisanalytiikka tulee nostaa merkittäväksi osaksi elinikäistä osaamisen kehittämistä. Analytiikan keinoin mahdollistetaan oppimispolut sekä huipuille että pudokkaille, ja resursoidaan opetusta sitä tarvitseville. Opettajan mahdollisuudet auttaa kaikkia opetettavia tasapuolisesti on rajallista. Oppimisanalytiikan avulla opettaja saa monipuolisemmat työkalut käyttöönsä.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Palta pitää tärkeänä, että selonteossa huomioidaan taide- ja kulttuurikasvatuksen tarpeet koulutuksen kehittämistoimissa. Jotta koulutus ja ammatti kohtaavat, yhteistyötä eri koulutustasojen välillä tulee vahvistaa myös tällä saralla.

Rahoitusta mietittäessä tulisi ottaa huomioon paremmin jokaisen koulutuksen erityispiirteet. Ammattikoulutuksessa kaikki eri taidelajit ja myös muut ammatit eivät voi olla tasapäistettyjä ja samalla kaavalla toteutettuja. Eri lajien koulutuksen järjestämiseen tulee kiinnittää huomiota. Esimerkiksi monen taiteenlajin opettajista on pulaa ja erityisesti sellaisista, joilla on hyvät valmiudet alkaa opettamaan.

On otettava huomioon myös, että kaikkia fyysisiä ammatteja ei voi opiskella laajamittaisesti verkossa ja omatoimisesti.

Palta korostaa, että laadukas taiteen perusopetuksen opetus tulisi olla saavutettavissa myös muuallakin kuin isoissa kaupungeissa. Tähän tulee järjestyä rahoitusta. Nuorilla tulisi olla tasapuoliset mahdollisuudet harrastaa ja saada hyvät valmiudet pyrkiä ammattikoulutukseen asuinpaikasta riippumatta.

Taiteen perusopetusta järjestävät oppilaitokset ovat merkittäviä kulttuurivaikuttajia omilla paikkakunnillaan. Tanssinoppilaan esitysten myötä näyttämöillä ja tapahtumissa, perhe ja lähipiiri saavat kosketuksen taiteeseen ja madaltaa kynnystä osallistua jatkossakin kulttuuritapahtumiin.

Selonteossa on nostettu esille se, että taiteen perusopetusta uudistettaisiin ja vahvistettaisiin kunkin taiteenlajin erityistarpeet huomioiden. Tällä hetkellä opetussuunnitelman perusteet mahdollistaa

sen, että oppilaitokset voivat olla erilaisia ja painotukset erilaisia mikä on hyvä asia. Haasteena on kuitenkin yhteinen laskennallinen tuntimäärä. Laajan oppimäärän tuntimäärä on niin alhainen, että jos haluaa valmiudet pyrkiä ammattiopintoihin, tulee oppilaan valita viikko-ohjelmaan lisää opetusta. Tuntimäärä toimii paremmin musiikissa, jossa lähiopetuksen määrä on pienempi ja oppilaan omalla harjoittelulla kotona on iso rooli. Tanssissa taas vaaditaan usean tunnin harjoittelu tanssisalissa, jotta tanssitaito/kehollisuus kehittyvät tarpeeksi ja turvallisesti.

Palta kokee tarpeelliseksi, että raportointiin kiinnitettäisiin huomiota, jotta saataisiin vertailukelpoisia lukuja/tietoja. Haasteena on eri taiteen lajien rakenteet. Kun tehdään kyselyjä, tulisi tarkentaa mitä halutaan tietää.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

Ei kommentoitavaa.

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Suomen- tai ruotsinkielisten tutkintojen tulee jatkossakin olla pääväylä kouluttautua ammattiin. Näitä täydentämään tarvitaan kuitenkin myös vieraskielisiä tutkintoja.

Sen lisäksi, että ruotsinkielinen laadukas koulutus taataan, tulisi kiinnittää myös huomiota englanninkielisen koulutuksen tarjonnan lisäämiseen ja laadun takaamiseen – kaikilla koulutusasteilla varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin.

Digitaalisen osaamisen edistämisestä ja joustavien monipuolisten oppimisympäristöjen kehittämisestä tulee huolehtia molemmilla kansalliskielillä sekä ainakin englannin kielellä.

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Tähän ei oltu esitetty selonteossa mitään toimenpide-ehdotuksia.

Palta esittää, että esimerkiksi nykyistä laajempi englanninkielinen tutkintotarjonta ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa tekisi Suomesta kansainvälisesti houkuttelevamman paikan työskennellä, opiskella ja yrittää. Se madaltaisi lisäksi täällä jo olevien maahanmuuttajien koulutukseen osallistumista ja sujuvoittaisi heidän työllistymispolkujaan.

Palta pitää Talentboost-ohjelmaa tärkeänä ja kannattaa sitä, että korkeakoulut lisäävät ulkomaalaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden rekrytointia suomalaisiin korkeakouluihin. Opiskelijoiden maahantuloa tulee sujuvoittaa jo lähivuosina ja täten tulee mahdollistaa myös tutkinnon suorittaneille pysyvä oikeus jäädä Suomeen.

Maassamme toimii yrityksiä, joiden henkilöstö edustaa kymmeniä eri kansallisuuksia ja työkielenä on englanti. On monia ammatteja, joissa suuri osa työntekijöistä on jo nyt vieraskielisiä. Kansainvälistyneessä Suomessa sujuva suomen tai ruotsin kielen taito ei ole aina edellytyksenä työllistymiselle ja työssä menestymiselle.

Teettämämme Palvelualojen Osaajabarometri-selvitys (2020) osoitti, että kyselytutkimukseemme vastanneista palvelualojen yrityksistä noin kolmannes arvioi ulkomaalaistaustaisen työvoiman käytön kasvavan lähivuosina. Selkeästi suurimmaksi ulkomaalaisen työvoiman käytön esteeksi koettiin kielitaidon puute.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

Palta pitää tilannekuvaa ja esitettyjä muutostekijöitä oikeansuuntaisina ja tekstiosiota hyvin taustoittavana. Tästä huolimatta on huomautettava, että selontekoa valmisteltaessa olisi ollut perusteltua järjestää myös laajempia sidosryhmä- ja tutkijatapaamisia näiden aiheiden ympärille.

Palta pitää digitalisaation lisäämistä merkittävänä ja yhtyy selonteossa todettuun, että digitalisaatio vähentää koulutuksen paikka- ja aikasidonnaisuutta tarjoten merkittäviä mahdollisuuksia palveluoppijoita aiempaa laadukkaammin ja yksilöllisemmin. Olisi tärkeää, että oppimisesta syntyvän datan hallinnoimiseen liittyvät kysymykset tulee ratkaista pikimmiten poikkihallinnollisesti.

Tilannekuvaa koskeva tekstiosio esittää realistisen kuvan nykytilanteesta ja sen ongelmista, mutta Palta pitää huolestuttavana, ettei näihin havaintoihin liittyen ole esitetty juurikaan konkreettisia toimenpide-ehdotuksia aiemmissä käsittelyosioissa.

Selonteon sisällön osalta tämä tilannekuva olisi ollut tärkeää sijoittaa sisällysluettelossa esipuheen jälkeen alustukseksi ennen toimenpide-ehdotuksia.

Ylitalo Tuomas
Palvelualojen työnantajat PALTA ry